

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. marcija 1890.

Leto XX.

Izgubljena stava.

(Balada.)

V nedeljo večer — kot obično to gré —
Pri vinu so zbrali se vaški možjé,
Praznili so čaše veseli
In razne pomenke imeli.

„Naj bode, kar hoče,“ mož prvi velí,
„Takó sem jaz slišal od starih ljudj:
Kdor v noči kam šel bi za stávo,
Bi znal izgubiti še — glávo!“

„Resnica!“ pritrđi mu sosed Oblák,
Poprávivši v pipi nažgani tobák,
„I mene učili so mati:
Urbáne, noči se je bati!“

„Ni prazna povest od strahóv in duhóv
In mrtvih, ki v noči gredó iz grobóv:
Kar zlá ima v sebi naráva,
Nobeno po noči ne spáva.“

„Takó je,“ dé tretji. „In meni se zdí,
Da v božjih očeh se hudó pregreší,
Kdor v skrivne močí ne veruje,
Iz vraž, iz strahóv se norčuje.“

„Kaj šè! to so marnje, možjé, vam povém!“
Zglasí se zdaj s kota ter roga možém
— Poslušal je govor po stráni —
Mlad tujec v obleki neznáni.

In skoči na noge in k mizi takój
In vrže pred družbo denar: „Še nocój,
Možjé, jaz za tó-le plačilo
Prinesem vam — križ raz gomilo!“

Vse tiho. — Vsak svoje si misli zasé,
Nató se spogledajo vaški možjé
Na levo molcé in na právo
Ter tujeu odstavijo stávo.

In pozno še v noč — kot obièno to gré —
Pri vinu sedeli so vaški možjé —
Odšel je čudák na gomilo,
Nazaj pa, nazaj ga ni bilo . . .

* * *

Ko zjutraj na vzhodu zazóril je dan,
Na grobje prispél je mars'kteri vaščan:
Nočí in predrznosti žrtev,
Na grobji je tujec bil mrtev.

Izgubil je stavo, življenje mladó —
Kedó vé, zakaj je umrl in kakó? . . .
Na grobu je ležal nečúvan,
In križ poleg njega izrúvan.

In tole še k zgodbi pravljica pové,
In resno pristavljajo stari ljudjé:
„Kedár se o póлноčnej uri
Grobvom odpirajo duri —

Tu vségdar še čuje se bajen trepèt
Na tujčevem grobu in tajen šepèt:
Nočí, oj, nočí se je bati!
Ter: Mrtvecem míra ne krati!

Tobija Vitek.

(Češki spisal Thad. Sattelain; poslovenil *.)

gospod Tobija Vitek se je porodil v malem mesteci in mimo sosednje vasi ni prišel dalje v svet. Vender je videl in poznal svet bolje nego li marsikateri, ki je svojo dedščino zapravil v Parizi ali Napolji. In rad je pravil kratke povestice, ki si jih je pridobil iz skušnje. Pesniške vrednosti seveda niso imele, a imele so tem večjo praktično vrednost; lastno jim je bilo to, da ste bili vedno dve in dve vkupe. Nekoč ga je hvalil gospod Buček, mlad znanec, zavoljo njegove previdnosti. — Aj, pravi stari Vitek, smijoč se: kaj bi imel res tako moder biti? —

— Ves svet pravi tako, gospod Vitek; in ker bi bil tudi jaz rad moder —

— I nù, če hočete, to je lahka stvar. — Treba je le, gospod Buček, da pazite na to, kar delajo blazni.

— Kakó? kar delajo blazni?

— Dà, gospod Buček! in da delate in ravnate drugače, kakor oni.

— Na primer?

— Na primer, gospod Buček: za moje mladosti je tukaj živel nek star računar, suh in grd možiček po imenu Vorel. Hodil je le sem in tjà in mrmral in govoril vedno sam sè sebòj; v vsem svojem življenji ni izpregovoril nikoli z nobenim človekom. Tem menj je pogledal komu v oči, vedno potuhneno v sé gledajoč. Kako pač mislite, gospod Buček, da so ga ljudje imenovali?

— Kako? — globokomiselno glavo.

— Dà, — blaznega. Hà, mislim si (ker naslov blazni mi ni bil všeč), tako, kakor gospod Vorel se ne smeš vesti; to ti ni dobro. V sé gledati nikakor ne pristoji. Gledaj ljudem brez strahu v oči! Ali sam sè sebój govoriti — kako pak! Govori raje z drugimi! No, kaj mislite, gospod Buček, ali sem imel prav.

— Aj, seveda, seveda!

— Ali ne vem, morda vender-le ne takó popolnem prav. Kajti tu je zopet drugi letal ko vrtalka in to je bil plesni učitelj gospod Speh; ta je pač gledal ljudem v oči, govoril z vsakim, kdor je imel ušesa. In tega, gospod Buček, kaj mislite, kako so zopet imenovali ljudje?

— Nedvomno veselega továriša.

— Kaj še; tudi tega so imenovali blaznega. — Hà, mislim si zopet, to ti je čudno; kako tedaj ravnati, da bi bil moder? Niti popolnem tako, kakor gospod Vorel, niti popolnem tako, kakor gospod Speh. V prvo gledaj vsakemu lepo v oči, kakor ta, pa gledaj tudi lepo pozorno v sé, kakor óni. Govori poprej z vsakim razumljivo, kakor gospod Speh, potem pa skrivàj sam sè sebój, kakor gospod Vorel. — Vidite, gospod Buček, tako sem se jaz nosil in v tem tiči vsa skrivnost. —

Drugoč obišče Vitka mlad kupec, gospod Soukup, zeló tožeč o svojej nesreči. — I, kaj, pravi stari Vitek, potresajoč mu roko; iskati morate, mili Soukup, sreče.

— To sem storil; ali kaj pomaga? saj pride zopet nesreča za nesrečo. V prihodnje raje potisnem roki v žepe in ostanem doma.

— Ne tako, ne tako! gospod Soukup! Iti morate za srečo, ali ob enem paziti, kako se nosite.

— Kako to! Kako se nosim?

— Dà, gospod Soukup, kako se nosite. Razložim vam to. Ko je tù-le moj sosed na levej zidal svojo hišo, bile so enkrat ulice polne tramov, kamenja in kreljev. In gre tod naš župan, gospod Dvorski — takrat je bil prav mlad svetovalec — in hití z rokama vihteč, skoro v eno mer z nosom obrnen proti oblakom. Bàc! pade, zlomi si nogo in šepa še danes. Kaj čem s tem reči, gospod Soukup?

— Star nauk, da ne smemo nikdar nosa preveč visoko nositi.

— Res je! pa tudi ne preveč nizko. Ker ne dolgo potem gre mimo tudi mestni pesnik, gospod Zpival; ta (hodi si vže da je verze ali nenavadne misli v glavi imel) koraka tiho in zamišljen in gleda v zemljo, kakor da bi htèl vá-njo pasti. Prâsk! utrga se vrv, klada leti dolu in kakor bi blisnil je pred njegovo nogo. S strahom se zgrudi ubogi pesnik, omedli in zboli tako, da za nekoliko nedelj ne ustane iz postelje. Ali veste, kaj čem s tem reči, gospod Soukup, kako se imamo nositi?

— Vi mislite, také-le lepo po srednjej meri.

— Takó je! ne gledaj niti preveč drzno gori k nebu, niti preveč bojazljivo dolu v zemljo. A kadar také-le tiho oči gori in dolu, naprej in nazaj, na levo in na desno, skratka na vse strani obračamo: tu ti je mogoče srečno v svetu priti dalje in nesreča se tako lahko ne pripetí.

Še drugič obiše gospoda Vitka mlad začetnik, gospod Novak, hoteč od njega na posodo vzeti denarja za neko podjetje. Mnogo dobička, pravi, pri tem ne bode, to naprej vem: a ponudila se mi je ravno tako prilika in ne pustim je.

Te besede gospodu Vitku niso do cela všeč. Pa koliko mislite, moj mili gospod Novak, da k temu potrebujete?

— Ah, ne mnogo! malenkost! kakih sto tolarčkov.

— Če ne več, te vam posodim. Rad, rad! Pa da vidite, da vam privošim, dam vam še nad vse to nameček, ki mej dobrimi prijatelji veljá tisoč tolarjev. Obogatite lahko ž njim.

— Kako to, gospod Vitek, še nad to nameček?

— Nič več — to je le povest. Za svoje mladosti sem imel nekega górnika tù za soseda, veselega možička, z imenom gospod Hvoj. Ta se je navadil jedne same besede, ki ga je sprémila iz mesta.

— Aj, to bi bilo! Kako pa se je glasila?

— Če ga je kdo časih vprašal: Nò, kako je gospod Hvoj? Kaj ste pri tej kupčiji pridobili? Malenkost, pravi, kakih petdeset tolarčkov. Kaj je to? Ali če mu je kdo rekel: No; gospod Hvoj, vi ste pri tem tudi par grošev zgubili? Ah kaj, pravi zopet, ni besede vredno. Malenkost, kakih pet sto. Dobro je stal ta mož, ali kakor pravim, ta prokleta beseda ga je privedla do propada. — Ali je bilo mnogo, gospod Novak, kar ste hoteli?

— Jaz? pravil sem o sto tolarčkih, mili moj gospod Vitek!

Dà, dà, dobro! spomin me po malem zapušča. Pa imel sem še jednega sosedo in ta je bil gospod Vimel, trgovec z žitom: ta je zopet sezidal z drugo besedo celo to veliko hišo.

Kaj pravite k temu?

— Aj, za Boga! to bi rad vedel; kako se je ta glasila?

— Kadar je kdo časih vprašal: No, kako je kaj, gospod Vimel? Kaj ste pri tej kupčiji pridobili? Ah, mnogo denarja! odgovoril je, mnogo denarja! In bilo je videti, kako se mu srce v telesu smeje. Ali kadar mu je kdo rekel: Kaj vam je, zakaj ste tako čmrni, gospod Vimel? Ah, pravil je zopet, mnogo denarja sem zgubil, celih petdeset tolarjev! — Z malim je začel ta mož, ali, kakor pravim, sezidal je celo to veliko hišo. No tedaj, gospod Novak, katera izmej teh povestie vam je boljše vseč?

— Aj, to se razume, da poslednja!

— Toda tako do cela mi vender ni bil vseč gospod Vimel. Kajti govoril je tudi: Mnogo denarja! kadar je imel ubožcem dati ali gosposki plačati, kjer bi pa raje imel govoriti kakor gospod Hvoj, moj drugi sosed. Jaz, gospod Novak, ki sem se držal sredi mej obema povesticama, zapomnil sem si obé in pravim, primerno času in potrebi, zdaj kakor gospod Hvoj, zdaj kakor gospod Vimel.

— Nè, pri mojej veri, jaz se držim gospoda Vimla; hiša in shramba sta mi vseč.

— Vi hočete tedaj?

— Mnogo denarja! mnogo denarja, gospod Vitek! celih sto tolarjev.

— Prav, gospod Novak. No, jaz imam dobro nadejo o vas. To je bilo dobro. Kadar od prijatelja na posodo jemljemo, rekati imamo, kakor gospod Vimel, a kadar prijatelju v sili pomagamo, rekati imamo, kakor gospod Hvoj.

Kraljičev Jožek.

(Črtica; spisal Župčev).

To vam je bila žalost tisto popóludne pri Kraljičevih! Mati je žalostna tekala sem ter tija; nikjer jej ni dalo mirú. Grenke solze so jej kapale po bledem lici. Potrt je hodil oče po sobi gori in doli; bolést se mu je čitala z upadlega obraza. Stari ded pa je za pečjo tarnal in javkal, da nikoli tega ter klical vse ljube svetnike in svetnice božje na pomoč.

„O jémenesta, o jémenesta, tako mlado življenje, pa da ga mora pokositi bleda smrt in ga mora! Mari bi mene, stare kostí, pobrala in bi jih! Joj, joj, joj! Jožek, ali slišiš, Jožek“

Toda težko, da bi bil slišal Kraljičev Jožek besede ljubeznjivega deda. Tam na postelji vam leží bolán, močno bolan; neusmiljena bolezen davica ga je ná-njo vrgla. Saj ste ga poznali vsi, otroci ljubi, tega Kraljičevega Jožka! Oj to vam je bil junak, brdek, skočán, vesel, uren. Vem, da se še dobro spominate lanske pomladi, ko ste se tam dolu na ongávem vrtu skušali, kdo je najbolj uren. Kraljičev je vas pustil

vse zád. To vam je bil korenjak! Kot poveljnik je stal sredi med vami, ko ste igrali „roparje“ in njegova beseda je nekaj veljala! Kar je on rekel, to je stalo trdno, kakor da bi bil pribil in s trto povezal: tako je moralo biti in nič drugače. In ko ste skakali čez visoke vodoravno postavljene palice, skočil je on najvišje in tako zlahka, kot peresce, da ste se mu vsi čudili! Pa kaj bi dalje govoril: vaš prvak je bil, to veste sami bolje nego li jaz. Isti stari možje so ga občudovali, kadar so ga videli tako ponosnega in čvrstega med vašo sredo ter zmajevali z glavami, rekoč: „Dè-te vender, tako mlad, pa vže tak čvrst korenjak! Héntaj ga! Tega bo cesar vesel!“

Dà, preljubi moji, tako so govorili o Kraljičevem Jožku, vašem továrišu. In zdaj? Oh zdaj pa ni več tak. Odkar se je bil óni dan prehladil, bolan je Jožek, močno bolan. Le bliže stopite k njegovej postelji pa ga pogledajte. Kar zadušiti ga hoče. Sôpe težko in hitro ter krčevito grabi z roko po zraku, kot da bi hotel ujeti več sape, potrebne mu za dihanje. Prsa se mu nemirno, hitreje in hitreje dvigajo. Na vročem čelu se mu zbirajo pôtne kaplje, ki mu tekó po razgretem lici. Te lepe oči, ki so tako veselo in bistro gledale krasno božjo naravo, otemnévajo bolj in bolj, vže so kalne in skoraj ugasne njih luč. Te bele ročice, ki so se nekđaj tako lepo sklepale k pobožnej molitvi, omahujejo, skoraj se sklenejo za vselej! Na to čvrsto telo, ki se je razcvítalo kakor bujna cvetica, nastavila je vže smrt svojo bridko koso ter ga hoče pokončati . . .

„Oče, oče,“ zakličè mило in s hripavim glasom Jožek, „pojdite mi po „gospoda.“ Tako rad bi jih še enkrat videl in se z njimi pomenil o zlatih nebesih, kjer je vse tako lepó in izvoljenci gledajo dobrotnega Boga od obličja do obličja. Morda pridem tudi jaz tija gori, saj so nam pravili, da pridejo v nebesa vsi pridni otroci.“

Prišli so „gospod“ ter pri njem opravili tisto malo, kar je trebalo. Saj Jožek ni imel grehov, bil ni nepoređen niti razposajen, kakeršni so sem ter tija naši otroci. Ne, vsega tega ni imel na vesti pa se je zato tudi lahko z Bogom spravil.

„Mati,“ ogłosi se slednjič Jožek, „ali se kmalu priporočiva angeljčku váruhu, Jezusu in Mariji?“ Jožek je vselej, predno je šel spat, z materjo molil svojo večerno molitev.

„Kar precej, če hočeš,“ odgovori mu mati ter začnè moliti naprej. Ali jedva se priporočita, vže jame Jožku zastajati beseda . . . Milo ga pogledujeta manjši brat in sestríca, kako se borí sè smrtjo ter glasno ihtita. Ljubečej materi se uderó vroče solze po lici, a skrbni oče solzé zaduši, da bi ne pomnožil žalosti. Stari ded pa še vedno ponavlja: „Ó smrt, o smrt, zakaj ne vzameš mojih starih kostij in ne pustiš mladega življenja. Čakaj, Jožek, pomagale ti bodo té-le rastline, ki sem jih lansko leto nabral visoko tam na planinah. Pa še drugih korenin imam, ki imajo zdravilno moč pa te izvestno še ozdravijo. O Bog in sveti križ božji!“

Toda motil se je dobri dedek. Bog je imel Jožka rad, pa ga je zato sklenil poklicati k sebi. Božji sklepi pa so sveti sklepi. Pisan ščinkovček priletí na okence, na katero mu je Jožek ob mrzlem zimskem času tolikokrat potresal rumena zrnca ter mu ondù zapoje iz hvaležnosti zadnjo pesenco; ura na steni se ustavi, še enkrat pogleda Jožek drage stariše, ljubo sestríco in brateca, še enkrat se ozrè na dedka, zatisne oči in mirno zaspí — vaški zyonovi mило zapojó in zlati krilateci odnesó njegovo dušo v rajska nebesa . . .

Pač je padlo še nekaj solz na Jožkov grob, a vender žalovali niso preveč za njim. Čemú neki? Saj so dobro vedeli, da kar Bog naredi, vse prav stori in da

„Pokoje sladák ga čaka v jámi,
Neskončna sreča nad zvezdami“

Otroci preljubi, če pridete vzpomladi ali po letu na pokopališče, oglejte si ondù grob, ki je lepo okrašen s pisanim cvetjem ter nasajen z dehtečimi cveticami. To je grobič vašega nekdanjega továriša, Kraljičevega Jožka, ki se vže dolgo veselí pri ljubem Bogu tam gori nad zvezdami v zlatih nebesih

Smrtna roža.

Živel je v vási starček imajoč vže dokaj let. Siva njegova glava je bila porok, da je preživel vže marsikatero vzpomlad. V tej njegovej starosti pa se ga je lotila neko zimo huda bolezen, prihajajoča vsled starosti in slabosti. Takrat je rekel starček svojim malim vnukom: „Vi ste še mladi in nezkušeni. Doživeli ste kake tri, štiri ali pet vzpomladi — a niti teh se ne spominate, premajhni ste še. A jaz sem jih preživel vže mnogo, v osemdeseto vže gre ali teh ne preživim več.“

„Dedek, kako veste to?“ vpraša vnučica, „saj ne morete vedeti tega, to je v božjih rokah.“

„Ti še ne veš, dete ljubo, za to,“ odgovori starec, „ali meni pravi moje srce, da ne preživim več prihodnje vzpomladi. Glejte otroci! Na vzpomlad se prikažejo razne cvetice, druga je lepša od druge, in mnogim se zeló prikupijo te cvetice. A meni se je vže zdaj prikupila smrtna roža. Ali veste, katera roža je to? Ni vam znano, tega pač še ne umejete. Smrtna roža se prikaže človeku v raznih podobah, a najbolj znane so te: sivi lasjé, skrb in béda. V teh podobah se je prikazala meni posebno letos. Sive lasé sem imel sicer vže davno, ali letos so dobili posebno belobo. Zdi se mi, kakor bi me letos posebno opominali, kako belo in čisto mora biti moje srce za óni svet. Skrb mi pravi, naj na tem svetu ne iščem ničesar več, ampak skrbim naj za večnost, to je, da moja duša ne bode trpela kvare. Dovolj sem se v življenji trudil in skrbel za posvetnost, a zdaj naj skrbim le za večnost. Tretji znak pa je béda. Ta mi óčitno govori, kako ničevo in prazno je vse na tem svetu. Star sem postal, razne nadloge in potrebe me tarejo in zdi se mi, da sem ljudem bolj v nadležnost nego li v veselje. Moja domovina ni več tù na zemlji, gledati moram le na óni svet. Prišla bode lepa vzpomlad, cvetice bodo priklile zopet na dan, a mene ne bodo več razveseljevale. Užival bode mlajši rod lepe vzpomladanske dneve, a mene ponesó v hladni grob.“

„Saj ne bode tako nè, dedek, mi vas ne pustimo, mi brez vas ne moremo biti,“ dejali so otroci drug za drugim svojemu dedu. Ali on se je nasménil ter jih zagotavljal, da ne preživi vzpomladi, da mu smrtna roža vže cvetè in da usahne vzpomladi. — — —

Prvi cvetovi so prišli iz zemlje, narava se je vzbudila, in na tisoče cvetic je krasotilo livado, a dedeka so ponesli v — hladni grob.

Dà, dà, smrtna roža ne učaka vzpomladi.

M. Š.

Ne kradi.

met pride v prodajalnico, da si kupi blaga za domače potrebe. V tem, da mu postrežnik tehta zaželjene stvari, vzame kmetič košček sladkorja, ki je ležal na mizi ter ga sné. Prodajalec to videč, hoče kmeta ustrašiti, zatorej zavpije nagloma v stransko sobo: „Kje pa je tisti košček mišnice, ki je baš zdaj ležal tukaj na mizi?“ — Ubozega kmeta je zelo zasrbelo, ves prestrašen izpové, da je on snedel tisti košček, ker si je mislil, da je sladkor.

„Mož! vi morate umreti,“ deje mu šaljivi postrežnik. A na vašo veliko srečo imam tukaj zdravilo proti strupu. „Le hitro povzijte, kolikor morete te vode.“ To rekši, pomoli mu vrček ribje solnine, ki je bila na slanikih (arnikih) v sodci.

Siromak pogoltne ves prestrašen to pijačo, da bi si rešil življenje. Potem beži iz prodajalnice, da bi si pri studencu poiskal za ta drugi strup tudi drugo zdravilo. Ta pokora, ki jo je prekaneni prodajalec naložil ubogemu kmetu, bila mu je v korist. Nikoli več se ni pritaknil ptujega blagá. Zapomnil si je nauk, da sladkosnedost se ujame v hude zanjke. A zapoved božja nam veli: Ne kradi!

Frančišek Rup.

Vzpomladni spomini.

Ko zopet se vzpomlad zbudí
Obilo cvetóv nam rodí,
Ta je rudeč, ta snežnobel
Ta višnjav je, ta zagorel
Vsak barvo svojo nósi.

In glej, vijolica ljubó
Pokaže víšnjavo glavó,
Svoj vonj razširja krog in krog,
Napaja goro, hrib in log
In svet razveseljuje.

Najprvi zvonček zazvoní,
Da daleč glas njegov doní:
„Kar cvetóv je najprvi jaz
Pokažem snežnobel obraz,
Ko komaj sneg skopnèl je.

Stotisoč cvétov ima gaj
Kot bil nam zémeljski bi raj,
Vsakter naznanja cvet na glas,
Da prišel je vzpomládni čas,
Veselja čas in sreče.

Trobentica se zaiskrí,
Glasnó takó-le govóri:
„Jaz kličem cvetke vse na dan,
Naj krásijo spet hrib in plan
Goré, dolí, ravníne.“

In tí mladina poskakuj,
Se cvetja krasnega raduj:
Saj kmalú, kakor cvetje to,
Ti mlada leta potekó
Pustivši le — spomíne.

M. Šašelj.

Po semánjem dnevu.

Émenasta, kakšno reč so počeli otroci v koči na konci vási tistega jutra! Na vse zgodaj so bili na nogah vsi, kar jih je bilo. Celó najmanjše v zibelki jelo je nenavadno za rana breati in vékati, kakor bi znalo tudi óno, da se je zgodilo tistega dne nekaj posebnega pri hiši. I kaj pa vender? Potrpite, potrpite, vse vam razložim, radovedneži mali!

Lejte, dan poprej je bil v sosednjem trgu semenj. Tudi Košanov oče se je podal tjákaj kupit te in óne stvari. Da je pred odhodom obljubil otrokom, da se ne vrne praznih rok, umeje se samo o sebi. A nad vse jih je bil razveselil z obljubo, da jim kupi na semnji in privéde domóv kravico, ljúbo, lepo kravico, prav takšno, kakeršne so si otroci vže davno želeli. V najprisrčnejšej radosti in najlepših nadah pričakovali so otroci ves dan óčetovega povratka. A prišel je oče stóprav pod noč, ko so otroci, trudni samih željá, vže počivali v najslajših sanjah.

No, zato so pa zjutraj tako zgodaj zrojili ti mladi, radovedni poníglaščki!

Prejemši od óčeta vsak svoj semánjski „odpustek,“ vprašali so takój seveda po — kravi. A ni jim bilo dovolj, da jim je oče povedal, da jo je

nekaj zá-nje! Vsi h kratu so pridrli iz hiše k belki. Celó ona mala stvarca v zibelki ni dala popréj pokoja, da jo je vzdignila mati ter ponesla takisto vén pred hlevček. In kako so občudovali kravico ti otročički!

„Čisto taka je, kakor sosedova mavra,“ dejala je Tinka ustopivši se belki prav tjà pod gobček.

„Še lepša, lepša,“ popravil je Andrejček, ki je zrl kot ném na lepo živinče. „To jo bomo gonili na pašo!“

„Ahà, na pašo, na pašo, kaj ne, dà, mati?“ pristavila je Nežika, ona tam od zádadaj.

„To se ve, da,“ potrdila je mati. — In otroci so bili srečni, neizmerno srečni. Celó Franek — da ga omenim še v tretje — bil je zeló nemiren v materinem naročji ter govoreč in radujoč se po svoje stezal in stezal ročici po kravici toliko

kupil in prignal, kaj šè: otroci so hoteli vedeti vse natanko, čisto natanko, kakšna je in kakšna. Tako dolgo so prosili, da jim jo je oče moral slednjič pripeljati iz hleva ter privézati ondù sprédaj, da so jo hiteli gledat. Oj, to, to je bilo

časa, da se je dotaknil njenega ušesa. Potem, seveda, bile so mu izpolnene njegove mlade, morda prve želje. — Jedino Janezka, ki je nosil še pol kitljico, pol hlače, zanimala je manj krava belka, nego li veliki vreči ondù poleg vrat. O njih bi bil rad kaj izvedel, kaj li je oče pripeljal v njih. Kdo vé, če ne rožičev ali sladkorja? Jémenasta, če bi bilo kaj takega! Kar sline so se cedile mlademu sladkosnedenčku, ko je pretipaval vreči — —

Tako so imeli Košánovi otroci vsak svojo zabavo in radost tistega jutra. In ménite li, da jih je mogla mati z lepa sklicati h kosilu? Kaj še! Kar ločiti se niso mogli: Janezek od vréč, óni drugi od kravice — belke. Nò, ali je morda po drugod drugače — po semànjem dnevu?

Mih. Podtrojiški.

Prve hlačice.

onček mu je bilo ime, naj vže bode čegaver hoče. Tudi s tem si ne belite svojih glavic, otroci, kolikokrat je vže jedel o Božiči poprtnjak? Majhen je bil takrat, pa je!

Hlač še ni nosil takrat. Čemu tudi? Saj jih tudi niso nosili drugi, ki so bili njegove starosti. Dolga srajčica je tako pripravna za vse. In krilce z naramnicami se tako lahko obleče in sleče. Da je bil le klobuk na glavi! Po tem se poznajo pri nas taki otroci, ali so dečki ali deklice?

Toda vsaka nit ima svoj konec. Tako je bilo tudi s Tončkovo dolgo srajčico in krilcem z naramnicami. Sosedov Anžek je bil njegovih let. In njemu so obljubili, da mu kupijo hlačice, ko skopní sneg in začne drevje cveteti.

Ni čuda, da se je tudi Tončku vzbudila želja po hlačah. Vselej je z nevoljo oblačil in slačil svoje pisano krilce. Nadlegovati je začel zdaj očeta, zdaj mater, da bi mu napravili hlačice, ravno take, kakeršne bode imel sosedom Anžè.

Toda vsaka nova stvar je združena s težavami. Tako je bilo tudi s Tončkovimi novimi hlačami. Zdaj mu je rekel oče: „še premajhen si za hlače!“ Zdaj zopet ga je potolažila mati: „le počakaj, da boš večji!“ Toda Tonček se ni dal potolažiti. Obečal je, da nikdar ne bode razžalil starišev, ako mu napravijo hlačice. Ali oče mu je zopet ugovarjal: „saj jih boš precej ponosil kakor krilce!“ In Tonček obljubi, da bode nosil hlače samó ob nedeljah in praznicih: ob delavnikih pa jih bode shranil in lepo zravnal v materinej skrinji.

Ko pa sneg izkopni po zemlji in začne tički peti po vrtovih, tedaj je Tonček videl, da mora kmalu priti tisti čas, ko bodo píruhe sekali in ž njimi „štručali.“ Želja po hlačah pa se mu je s tem podvojila. V duhu si je predstavljal tisti čas, ko bode hodil v novih hlačah po vási, ljudje pa ga bodo pogledovali, češ: „Lejte, Tonček ima pa hlače!“

In res se mu izpolni vroča želja. Mati mu je rekla neki dan, ko je sedel pri njej ves dopóldne pri kolovratu in se pridno učil molitvic: „No, kadar bode Bog umrl, takrat dobiš hlače in šel bodeš z mano k fari božji grob molit.“

Oj, kolika sreča so bile zá-nj te materine besede. Takó priden ni bil še nikoli. Kar mu je le kdo ukazal, vse je bil pripravljen storiti. Večkrat je dejal oče:

— Ko bi bil naš Tonček zmerom takó priden, kakor zdaj! In Tonček je takój odgovoril:

— Oče, zmerom, ako le hlače dobim.

Ko pa so pusta požgali na Ribnikovem travniku, tedaj pride v hišo Žeravčev Lipe. Vsak je vedel, kaj zna ta Lipe? Komur je položil svojo nit na rame, kmalu je dobil novo obleko, kakeršno si je želel. In vender je moral Tonček še toliko prestat, predno je Lipe tudi na-nj položil svojo nitko. Vsem v hiši je poprej pomeril in napravil temu hlače, onemu rokavnik, temu telovnik, onemu zopet kaj drugega. In ko je zašil in zakrpal vse cunje, kar smo jih imeli, potlej še le je poprašal očeta, kaj mislite, kaj? Prašal je: Ali Tončku tudi pomerim novo krilce?

Tonček se spusti v jok in še sedaj vé, da mu je oče brisal raz lica debele solzé kakor lešnike.

— Nič ne jokaj, reče oče Tončku, Lipe ti le nagaja. Saj krila še on narediti ne zna. To delajo švelje. Strije! le pomérite Tončku hlače pa še telovnik!

Kdo bi popisal Tončkovo veselje? Premišljeval je vže, kako bode stal na pragu s prvimi hlačami in jih kazal otrokom, kako so narejene? Kaj pa še le, ko pride veliki teden? Z materjo pojde k fari v cerkev božji grob molit in gledat. Uh, to bode veselje!

Kar vedel ni Tonček, s čim bi ustregel tisti dan očetu in materi, ko mu je Lipe hlače delal? Še celó bratee in sestrice je ubogal rad na vsako besedo in še popraševal jih je, kaj bi radi? Seveda so mu nagajali, da ne bode znal hlač obuti, da bodo zadaj preklane in druge take stvari. Toda Tonček se je malo menil za take zabavljice in vse je rad pretrpel, da bode le imel hlače.

A ta Lipe mu je prizadel še največ križev. Ko je videl, da bode moral napraviti ne samo hlač, ampak tudi telovnik ubogemu Tončku, tedaj si izmislil zopet novo skrb za dečka.

— Tonček, ali bi tudi rad žepe pri telovniku? Seveda mu je Tonček odgovoril, da žepi morajo biti. Kam bode pa deval krajcarje, s katerimi bode sekal píruhe o Velikej noči?

— A veš, Tonček? Kdor hoče imeti žepe pri telovniku, mora mi dati za závoj tobaka.

Zdaj zopet Tončka premagujejo nove skrbi. Kje dobiti štirec, da kupi Lipetu tobaka? Dva krajcarčka in jeden polovičar ima shranen v materinej skrinji. Ali kakó priti do njih? In vender je potlej še treba poldrugega krajcarja.

Do najstarejšega brata je imel največ zaupanja. Zato ga gre iskat. Dobi ga na podu, koder slamo namešava. Razloži mu svoje skrbi. In glejte dobrega brata! Tonček ga je prosil na posodo, bratec pa mu je podaril cel štirec. Od tistega časa je imel Tonček še stokrat raje svojega najstarejšega brata.

Zdaj še le se je oddahnil. Vender je še zmerom gledal v skrbeh trdega Lipeta. Še le, ko je bil pomeril hlače in telovnik in opazil, da hlače niso zadaj preklane in da ima telovnik žep na obeh straneh, takrat še le se je pomirila njegova duša.

Ko pa so bile hlače in telovnik dodelane, tedaj jih položi lepo zravnan v materino skrinjo, koder so čakale „Velike noči,“ ki je bila vže blizu. Seveda je Tonček vedno pazil, kdaj pojde mati kaj v skrinjo pogledat, da je tudi on brž prihitel in pogledal, če je še vse tako, kakor je bilo.

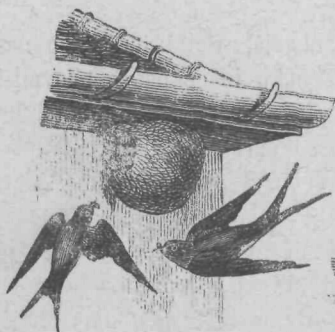
Ko se pa približa Veliki petek, tedaj se je Tonček prvič prikazal na pragu v novih hlačicah, ko je šel z materjo k fari božji grob molit.

To so bile torej prve hlačice Tončkove!

B.

Lastavice.

Evo jih, evo, naših drobnih ptičic, ljubeznjivih lastavic, ki nam prinesó vsako leto zaželeno vzpomlad ter ž njo prijetno zelenje in cvetje. Kako glasno cvrčé in obletavajo našo hišo, kder so si naredile gnezdice za svoje mladiče. — In kje so bile poprej te ljubeznjive ptičice? Kje so bile vso dolgo

zimo? Odkod so prišle zdaj, ko pri nas vže gorkejši veter prepihava, ko v solnčnih žarkih vže plešejo muhe in komarji svoje kolo? — Prišle so iz daljnega, daljnega kraja, več sto kilometrov daleč preko morja, preko gorá in dolin. In kdo jim je povedal, da je pri nas vže gorkeje vreme nastalo, da se po zraku zopet igrajo muhe in komarčki? Kdo jim je pokazal pot po zraku, po katerem ni nobene ceste, niti kažipota? In vender nobena ne zgreši svojega pota, vsaka pride na pravo mesto in o pravem času.

Lastavice nimajo uma kakor mi ljudje, niti morejo misliti kakor človek, ali vender se nam zdí, da je vse, karkoli storé, narejeno pametno in razumno. Marsikaterega človeka bi lahko osramotile s svojim delom. Bog jim je dal, kakor tudi drugim živalim, nek poseben nagón, katerega se držé in kateremu sledé. S tem nagonom uči jih vsemogočni Stvarnik zidati umételjna gnezda in jim kaže pot preko daljnega morja.

Zatorej bodite nam pristrčno pozdravljene, ljubeznjive ptičice, dobro došle v naše kraje! Pripnite si svoje gnezdice, kamor koli se vam poljubi, saj vemo, da z vami prihaja sreča in zdravje v našo hišo. a od koder pobegneta ve, ondukaj se naseli ubožnost in nesreča.

—ć.

Kakšne so bile prve ure.

Mnogo delujejo ure na znanostni napredek in človeško življenje. Izumili so zdajne ure v srednjem veku in stoprav zadnji čas dobile so svojo čudovito natančnost.

S početka se je gledalo, kako visoko stoji solnce in opazovala se je senca, katero dela solnce na pozemskih stvareh. To so bile solnčne ure, od katerih pa ljudje niso imeli nobene koristi po noči in ob oblačnem dnevu. Bile so te ure pri Egipčanih zelo natančne in za zvezdoglede velikega pomena, zato so ravno Egipčani po pravici zasloveli daleč kot zvezdogledi.

Da bi mogli večje in manjše dele časa po svoji volji določiti, imeli so Kinezi vže zgodaj vodne ure. Vzeli so okroglo posodo, ki je imela spodaj majhno okroglo luknjico. To posodo so postavili prazno v drugo veliko in z vodo napolneno posodo. Kolikor se je vode vsitilo v zgornjo posodo, za toliko se je posoda zaradi svoje teže sama potapljala v spodnjo z vodo napolneno posodo; s tem je pa kazala minulé čase, ki so bili zaznamovani ob robu.

Vodne ure so menda izumili Babilonci v izhodnej Aziji. Od njih so prišle ob času velikega in slavnega Cira v malo Azijo in do Grkov. Rimljani so dobili prve vodne ure stoprav 160. leta pred Kristom. Neke vodne ure je prinesel Julij Cezar iz Britanije v Rim; njega so pa zavrato umorili 44. leta pred Kristovim rojstvom.

Kralj vzhodnih Gotov, Teodorik, poslal je burgundskemu kralju Gundobaldu vodne ure, ki so kazale pomikovanje solnea in lune. Tam so bila toraj v posodi tudi vže kolesa, katera je gnala kapljajoča voda, in to je bil vže zdaten napredek. Živel je pa imenovani kralj do leta 526 po rojstvu našega Zveličarja.

Temu podobne so bile tudi ure, katere je poslal arabski kalif Harun al Rašid cesarju Karolu Velikemu v dar. Bile so iz medenine in so imele tudi kazalo; narejene so bile tako, da je palo koncem vsake ure toliko medenih kroglic v spodnjo medeno posodo, kolikor je poteklo časa. S padajočimi kroglicami so se prikazali pri majhnih vrateh jezdecí, kateri so se ob zadnjem uri dneva zopet vrnili in za seboj zaprli vrata. Vse to je gnala voda, ki je padala na razna kolesca. A Karol Veliki je živel do 814. leta po Kristovem rojstvu.

Ker pa ima voda vender le to nedostatnost, da se usuši ali pa zamrzne, zato so jemali pozneje pesek namesto vode, in to so bile peščene ure vže v starodavnem času. Saj se pesek tudi lahko melje skozi kako luknjo, da je le droben in prav suh. Dve stekleni posodi, zgoraj zóženi, zvezali so takó na ozkih koncéh, da se je pesek iz zgornje posode sipal v spodnjo. Ko je bila ta napolnena, obrnila se je samó posoda, in ure so tekle zopet z novega dalje.

Zna se, da take ure niso bile zanesljive, zato je človeški um še dalje iskal takega stroja, da bi mu ne bilo treba ne solnea, ne vode, ne peska. Mej Nemci so delali posebno v mestu Norimberku lepe ure vže v srednjem veku, ki so pa imele iz začetka še jako okorno obliko. Odkar je učeni Huyghens upeljal nihalo pri urah, zboljševali so vzlasti angleški urarji svoje kronometre (časomere). A zdaj imamo vže jako lične ure, ki kažejo prav natančno ure, minute in sekunde. A da se je iznašla taka naprava, kaže nam jasno, kako vzvišen je človeški um in kako bister človeški pogled!

Prijatelju v spomin.

(Petru Kambiču, učitelju v Gribljah; spisal —è.)

„Po svóboði je hrepenélo,
Po luči, sréči ti srcé,
K resnici priti je želélo, —
Izpolnil Bog ti je željé.“

S. Gregorčič.

On ni ga več — — Ko sem se v jeseni poslavljal od njega in mu krepko stisnil rokó, pač nisem mislil, da ga bode še prej, kakor za štiri mesece krila hladna zemlja. Res, bilo mi je pri odhodu nekako tesno pri sreci, tesno kakor še nikdar poprej; megleno, deževno jesensko jutro prijalo mi je sè svojo otožnostjo in puščobo, a od doma nisem šel še nikoli tako težko, kakor tedaj. Voz je ropotal po cesti, potisnil sem glavo globokeje v okrajke očetove suknje, a v duši prikazali so se mi znani obrazi, same drage, mile mi osebe. Lice porazvrstilo se je do lica, gledal sem je in se podal tožnemu ali vender ugodnemu sanjarenju. Misel vrstila se je za mislijo in prvič pri mojem odhodu prestrašila me je misel: kaj ko bi jih ne dobil vseh, ko se vrneš? Stresel sem se in hotel na kaj družega misliti, ali nisem mogel — ona osodna misel vrtéla se mi je neprestano po glavi. In pomislil sem tudi na njega, kakó ne, saj mi je bil tako mil in drag, nerazločljiv drug od mojih otročjih let. Ej, ako i koga, njega izvestno dobim, ko se vrnem, mislil sem si! Da-si ni ravno čvrst, ali kaj to, učenje, mestni zrak, to ni prijalo njegovemu zdravju, a tukaj sredi lepe božje prirode, sredi milega rodnega kraja, katerega je takó ljubil, česa bi mu nedostajalo tù? In cilj, po katerem je tako in toliko časa hrepenel, cilj je tudi dosegel, odgajal bode otročiče svojih znancev, dobrih in poštenih Belih Kranjceev in vzgajal bode domovini vrle sinove, budil je in navduševal za narod. Kako vzvišena svrha! A evo danes, danes priromalo je pisence belo in doneslo mi nepričakovano, tožno vest — njegovo smrt — — —

* * *

Prijateljčki moji, ali znate, kakó se mučijo oni dijaki, katerim niso Rojenice sipale v zibel zlatih in srebrnih daróv? Res, povsod najdeš plemenitih, radodarnih ljudij, ali vender je življenje takega dijaka trpljenje ter željno pričakuje onega trenutka, ko bode naposled vender mogel pomagati sebi in svojim.

Bila mu je mati siromašna vdova. Res, odtrgala si je ona zadnji zalogaj kruha od svojih ust, da pomaga sinu, a vender je moral on živeti največ o poučevanji in milosti dobrih ljudij. In radi so ga imeli, radi, povsod, kamor je prišel. Komu se ni smilil tihi, pohlevni mladenič, kateri se je povsod tako vedel, da je bil v čast sebi in svojim. In ko se je naposled vender približal čas, da doseže svoj namen, kateremu se je posvetil, kdo je bil sréčnejši od dobrega mojega prijatelja? Veselil se je, kako bode poplačal dobrej materi, bratom in sestram svojim, kar so za njega storili; veselil se je, kako bode mogel v svojem vzvišenem ali težavnem stanu delovati za narod in v mladih nepokvarjenih srcih vsajati lepo cvetico domovinske ljubezni. In dosegel je, česar je želel. Baš preteklo jesen je začel zvrševati težavno svoje opravilo in zvrševal takó, da ga ni mogel boljše. Oj, da ste ga poznali, mili moji čitateljčki, kako bi vi ljubili in spoštovali svojega mla-

dega učitelja! Ali ni mu bilo dolgo delovati med mladino, pač prezgodaj za vse učiteljstvo, prezgodaj za mladino in za oni priprosti narod, kateri ga je tako spoštoval in ljubil, prezgodaj zame, ugrabila ga je — bela smrt — — —

* * *

Ni ga več! — — Ona huda, neozdravljiva bolezen, katera izbira svoje žrtve posebno mej učiteljstvom, — ona je tudi njega zmagala. Ob novem, še ne zaslem grobu kuka mu tožna kukavica njegovja siromašna. bédna mati — vdova, plakajo njegovi bratje in sestre, plakajo otroci, katere je učil, plakajo znanci mu in prijatelji, plakajo vsi kateri so ga poznali, plakam tudi jaz. Ravno v zadnjem pismu, v katerem sem mu pisal, tolažil sem ga, kako se vrača k nam vesela, cvetoča vzpomlad in prinaša vsemu stvarstvu novih daróv in krasote, prinesla bode izvestno tudi njemu zaželjenega zdravja in novih močij. Opisal sem mu, kako se bode sprehajal izmej zelenega polja, na obronkih pozdravljale ga bodo dehteče cvetice, v grmovji glasila se bode ptičica, a gori sredi modrega, jasnega neba svetlelo bode rumeno solnčece in se veselilo preporoda v naravi, veselilo se tudi njega ozdravljajočega se bolnika. Siromak pač nisem znal, da je dobil moje pisence le nekoliko ur pred svojo smrtjo, oj tedáj je pač znal, da ne bode več učakal vesele vzpomladi, ne bode več poslušal gostoleče ptičice, ne bode več gledal sinjega neba in rumenega solnčeca. Ali kaj govorim? Oj dà, gledal je on tedáj v duhu vže ono rajsko, večno vzpomlad, katera ga je čakala gori nad zvezdami, poslušal je tedaj vže milo in zvônko petje nebeških angeljcev krilatecv, od ondù svetlélo mu je nasproti neskončno svetlo in ljubko solnčece božje dobrote in milosti, katerega mu ne ugrabi — nemila smrt — — —

Ne morem dalje! Prijatelj, tam gori nad zvezdami, poslavljam se od tebe, vender ne zabim, ne zabim te nikdar — — —

Listje in cvetje.

Drobtine.

Izgubili smo v pretečenem mesecu zopet dva vrla duhovna pastirja in prijatelja našemu listu. Umrli je

Janko Tikvič,

kapelan v Wundschuh-u na Štorskem v

najlepših letih svoje dôbe, a v 3. dan meseca

februarja umrl je starosta in učenjak slovenski, prečastiti gospod

Davorin Trstenjak,

župnik v Starem trgu na Štorskem in obče znani pisatelj slovenski. Ž njim smo izgubili Slovenci vélmoža, kakeršnega bode narod slovenski pogrešal mnogo mnogo let. A njegovo ime se bode s častjo imenovalo po vsem širnem učenem svetu. Bodi mu blag spomin tudi v našem listu; v miru naj počiva!

Kako pojó sôvi otroci v Gribljah.

(Národná péseŋca; zapisal —è.)

Sôva sedi na panjiču,
 Kaj bi sôva rada?
 Iglico na nádra.
 Kaj bi z iglo délala?
 Žaklje bi si šivala.
 Kaj bi z žaklji délala?
 Zrnje bi si sípala.
 Kaj bi z zrnjem délala?
 Prasce bi si píjala.
 Kaj bi s prasci délala?
 Salo bi si šípala.
 Kaj bi s salom délala?
 Kola bi si mázala.
 Kaj bi s koli délala?
 Cigel bi si vózila.
 Kaj bi s ciglom délala?
 Grade bi si zídala.
 Kaj bi z grádi délala?
 Po njih bi se šétala.

Zabavna naloga.

(Priobčíl H. Podkrajšek.)

m n ž . . .
 e j r v . . .
 k p r t . . .
 k l s t v . . .
 k l m t . . .
 č k l m š . . .
 l n r t v . . .
 č g l n . . .
 n r ž , . . .
 b l n . . .
 r r s t t . . .
 l r š . . .
 m n t . . .

Postavite mesto pik samoglasnike ter zvežite je s pridejanimi soglasniki v besede. Te besede potem razvrstite také drugo pod drugo, da vam njihove začetne érke, ako je čitate od zgoraj nizdolu, dadé ime velikega prijatelja slovenske mladine.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Demant.

(Priobčíl J. Polec.)

a
 a a a
 a a b c c
 c c e e e e g
 i j k k k l l l m
 m m m n o o o
 r s s s t
 t t v
 v

Zaménjajte v tem demantu érke také med seboj, da se bode čítalo v 9. vrstah 9 besed od leve proti desnej; peta vrsta naj se číta tudi od zgoraj nizdolu posamičnih besed.

Besede naj značijo: 1. soglasnik; 2. pijačo; 3. kovino; 4. pesnika slovenskega; 5. ime in priimek pisatelja slovenskega; 6. vas na Notranjskem; 7. prvaka slov. naroda; 8. zver; 9. soglasnik.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Zagonetka.

(Priobčíl H. Podkrajšek.)

Mlad . . .	?
Nerodovit . .	?
Neumen . . .	?
Ubožen . . .	?
Skop	?
Svetel	?
Visok	?
Voglat	?

Napišite 8 pridevnikov, ki imajo zgoraj naštetim nasproten pomen, ter razvrstite jih potem tako drugega pod drugega, da vam njihove začetnice, ako jih berete od zgoraj nizdolu, česa nekaterim otrokom manjka.

(Odgonetka v prihodnjem listu.)

Listnica. Gg. F. R. v Kortah: Prosimo večkrat kaj; — t- v Lj.: Zdi se nam premalo zanimivo, a vender bi potreboval sestavek vsaj dve tiskani strani; zatorej smo odložili. — Lj. St. v Lj.: Pri poslanem obelisku niste zapisali, kaj besede značijo; zatorej pomanjkljivo. — F. S. v Gradci: Prilično se porabi; a radi bi znali, kdo ste? — Podkriški v Lj.: Nekaj Vaših spisov priobčimo o drugej priložnosti; zdaj ni bilo mogoče. — Nekaterim drugim „Vrtčevim“ sotrudnikom: Pismeno ali pa v prihodnjem listnici.

„Vrtce“ izhaja 1. dné vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 glđ. 60 kr., za pol leta 1 glđ. 30 kr. Napis: Upravništvo „Vrtcevo“, mestni trg, šte. 23 v Ljubljani (Laibach).

Izdajatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšič**. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.